

MARKO CAPAN*, JOŠKO SINDIK**

Zadovoljstvo životom i viktimizacija kod policijskih službenika

Sažetak

Članak se bavi u Hrvatskoj rjeđe istraživanom temom, tzv. prikrivenom viktimizacijom policijskih službenika i njenom povezanošću sa zadovoljstvom životom. Cilj istraživanja bio je utvrditi kako je zadovoljstvo životom policijskih službenika povezano s oblicima njihove prijavljene i prikrivene viktimizacije, ali i drugim sociodemografskim obilježjima. Ispitan je namjerni uzorak ispitanika koji je obuhvatio gotovo cijelu populaciju izvanrednih studenata – policijskih službenika kroz pet studijskih godina u akademskoj godini 2013./2014. na Visokoj policijskoj školi Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (N=241). Za procjenu prikrivene viktimizacije korišten je posebno sastavljen upitnik, a za procjenu zadovoljstva životom mjerni instrument Skala zadovoljstva životom (Diener i sur. 1985). Rezultati su pokazali da su policajci zadovoljni svojim životom bez razlika u odnosu na spol, bračno stanje, broj djece i bez obzira na to jesu li bili viktimizirani ili ne. Međutim, ispitanici koji imaju više godina života i dulji radni staž, nešto su manje ukupno zadovoljni životom. Praksa reflektira mogućnost promjene svijesti policijskih službenika u percepciji vlastite viktimizacije u smjeru razumijevanja potrebe njenog prijavljivanja, što može biti smjernica za stručno osmišljavanje uspješnih modela njene prevencije.

ključne riječi: prikrivena viktimizacija, viktimizacija kaznenim djelom i prekršajem, zadovoljstvo životom, policijski službenici

1. UVOD

Nasilna viktimizacija policijskih službenika, sudeći po broju objavljenih radova i provedenih istraživanja (posebice ako ih usporedimo s brojem radova i istraživanja na temu policijskog nasilja), ne predstavlja naročito zanimljivu temu znanstvenicima. Stoga bi se moglo postaviti pitanje radi li se, u viktimološkom smislu, o policajcima kao tzv. zaboravljenim žrtvama (Kovčo Vukadin i sur., 2012). Moglo bi se pojednostavljeno reći da je svrha ovog članka pokušaj nalaženja smjernica za odgovor na pitanje kako zaštititi "zaštitnike" i kako to pokušati

* Marko Capan, struč. spec. crim., II. policijska postaja PU osječko-baranjske, MUP RH.

** dr. sc. Joško Sindik, znanstveni suradnik, Institut za antropologiju, Zagreb.

primijeniti u praksi. U ovom članku zanimao nas je odnos viktimizacije policijskih službenika i njihovog zadovoljstva životom.

1.1. Zadovoljstvo životom

Zadovoljstvo životom je promjenjiva kategorija koja ovisi o nizu endogenih faktora pojedinca i egzogenih faktora uvjetovanih okolnostima i aktivnostima koje taj pojedinac u svom životu čini. Može se ustvrditi kako su zadovoljstvo životom i subjektivna dobrobit, sreća i kvaliteta života konstrukti koji su slični i povezani, a pokušavaju se međusobno razlučiti, ispitati i teorijski objasniti (Penezić, 2006). Teorija krajnjih točaka polazi od pretpostavke da se zadovoljstvo životom postiže zadovoljavanjem osnovnih potreba ili ciljeva (Diener i sur., 1985). Teorija ugone i bola smatra da ljudi genetski posjeduju dispozicije da osjete zadovoljstvo nakon što su zadovoljili neku potrebu zasnovanu na deprivaciji. Teorija aktiviteta tumači da uključenost u neku zanimljivu aktivnost dovodi do sreće, odnosno zadovoljstva (Penezić, 2006). Asocijacionističke teorije ukazuju na mogućnost postojanja svojevrsne mreže pozitivnih asocijacija i naučenu sposobnost da se stalno reagira na pozitivne načine (Penezić, 2006). Teorije procjene pretpostavljaju da ljudi postižu i održavaju svoju razinu sreće i zadovoljstva na temelju određenih vrsta usporedbi s drugim pojedincima.

Uz teorije, tri su modela koji pokušavaju objasniti koncept zadovoljstva životom i subjektivne dobrobiti: model "odozgo prema dolje", model "odozdo prema gore" te model dinamičke ravnoteže (Penezić, 2006).

Pojmovi zadovoljstvo životom, sreća, kvaliteta života i dobrobit su zapravo različite komponente subjektivne dobrobiti, evaluacije života koju čine sami pojedinci. Subjektivna dobrobit ima dvije komponente: kognitivne procjene zadovoljstva životom i emocionalne aspekte. Zadovoljstvo životom se često promatra kao kognitivna komponenta subjektivne dobrobiti, dok se sreća promatra kao iskustvo emocija (Penezić, 2006). Zadovoljstvo životom mogli bismo povezati sa stupnjem sreće koju pojedinac u svojoj interakciji s okolinom i sobom može osjetiti. Je li sreća nešto što je svojstveno ljudima prilikom rođenja ili se ona uči? Sociološki gledano, sreću, odnosno njenu procjenu i vrednovanje vjerojatno učimo, dok sa psihološkog stajališta ona nije rezultat procesa učenja već je iskonska. Sreća je višedimenzionalno određen pojam i nepobitno utječe na to da se čovjek osjeća zadovoljnim. Zadovoljstvo životom je procjena kvalitete života koju pojedinac daje prema vlastitom jedinstvenom setu kriterija (Pavot, Diener, 1993). Ljudi vjerojatno u svojim životima više teže postizanju ciljeva koji za njih znače zadovoljenje potreba u budućnosti pa ih to čini zadovoljnim. Pojedine osobe pripisuju različitu težinu komponentama "dobrog života" i imaju različite standarde "uspješnosti" u tim domenama života. Zato je važno razumjeti globalnu procjenu nečijeg života, umjesto zadovoljstvo pojedinim aspektima života (Pavot, Diener, 1993). Poboljšanje svih značajki životnih uvjeta ne treba nužno dovesti do povećanja zadovoljstva životom (Penezić, 2006).

Veenhoven (1995, prema Penezić, 2006) pokazao je da zadovoljstvo životom nije stabilna crta ličnosti jer pojedinci povremeno redefiniraju način svoga života. Zadovoljstvo životom je osjetljivo na promjene životnih uvjeta, pod utjecajem je osobnih značajki i grupnih usmjerenja, a ovisno je i o emocionalnim raspoloženjima (Pavot i Diener, 1993). Trenutačno raspoloženje i vremenske prilike utječu na procjene zadovoljstva životom i procjene subjektivne dobrobiti.

U istraživanjima je pronađeno da nema statistički značajne razlike između muškaraca i žena u zadovoljstvu životom (Obradović i Čudina-Obradović, 2001). Izgleda da bračni status i zdravlje imaju uglavnom pozitivnu povezanost sa zadovoljstvom životom, dok nisu utvrđene povezanosti varijabli bračni status i zdravlje s dobi i spolom (Arrindell i sur., 1991). Naime, nalazi o povezanosti dobi i zadovoljstva životom su proturječni: neki autori smatraju da ne postoji povezanost zadovoljstva životom i dobi (Diener, 1984). Slično je pokazalo i istraživanje provedeno na uzorcima hrvatskih sudionika - pokazalo se da se tri dobne grupe sudionika (od 20 do 65 godina starosti) nisu razlikovale u procjenama zadovoljstva životom (Penezić, 2006). Horley i Lavery (1995, prema Penezić, 2006) su pak dobili nalaze o tendenciji porasta životnog zadovoljstva sa životnom dobi, dok je Wilson (1967, prema Penezić, 2006) utvrdio da su mlađi zadovoljniji nego stariji.

Gilbert (2009) smatra da je potrebno život živjeti ispravno, moralno, smisleno, duboko, bogato da bi se postiglo nešto više od sreće. Ako je netko izabrao životni put policajca, onda bi svakodnevno trebao promišljati etička načela policijskog poziva i koliko ih je sposoban dosegnuti i pratiti. Kada pojedinac def nira zadovoljstvo stupnjem sreće, često je pod utjecajem nečeg konkretnog, iako bi sreća i zadovoljstvo trebalo biti svojevrsno opće stanje dobrog duha.

1.2. Viktimizacija

Viktimizacija je proces kojeg doživljava žrtva neke štetne radnje. Žrtvom treba smatrati one osobe koje su ugrožene, oštećene ili uništene činom ili propustom nekoga drugoga (čovjeka ili neke strukture, organizacije ili institucije) pa odatle žrtvama smatramo osobe koje su stradale ili su bile ugrožene nekim kažnjivim djelom (dakle ne samo kaznenim djelom već i drugim kažnjivim radnjama kao što su prekršaji, gospodarski prijestupi, povredom radne dužnosti) ili nesrećom (nesreće na radu, u prometu, u domaćinstvu i dr.) (Šeparović, 1987). Stradanje dolazi od drugoga, radi se o žrtvi čovjeka (*man-made victim*) ili od neke strukture, gdje opet nalazimo djelovanje ljudi (Šeparović, 1987). Primarna viktimizacija se događa prilikom neposrednog proživljavanja štetnog događaja dok sekundarna nastupa većinom kao posljedica neadekvatne reakcije društva i sustava prema žrtvi (npr. višestruko svjedočenje na sudu žrtve seksualnog nasilja). Također postoji podjela viktimizacije na onu koja se bilježi i onu koja ostaje prikrivena (latentna viktimizacija) i koja spada u tamnu brojku kriminaliteta.

Pod štetnim radnjama u ovom istraživanju razumijeva se sljedeće: 1. iz Kaznenog zakona¹ napad na policijskog službenika, nanošenje lake tjelesne ozljede, nanošenje teške tjelesne ozljede i prijetnja te 2. iz Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira² vrijeđanje i omalovažavanje službene osobe.

¹ Kazneni zakon. Narodne novine: 125/11. i 144/12. Zagreb, 2011. i 2012.

² Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira. Narodne novine : 5/90., 30/90., 47/90., 29/94. Zagreb, 1990. i 1994.

1.3. Inozemna iskustva s praćenjem viktimizacije

Istraživanja o viktimizaciji policijskih službenika u SAD-u na nacionalnoj razini prati FBI (*Federal Bureau of Investigation*) (Kovčo Vukadin, 2011). Prema tim istraživanjima, u pogledu okolnosti napada (podaci za 2009. godinu), najčešće se radilo o pozivu radi remećenja javnog reda i mira (32,6%), potom slijede druga uhićenja (15,4%) te postupanje, transport ili zadržavanje zatvorenika (12,7%). S nižim učešćem se pojavljuju situacije prometne potjere ili zaustavljanja (9,6%), istrage sumnjivih osoba ili okolnosti (9,6%), te postupanje prema mentalno bolesnim osobama (2%). Od ukupnog broja napada u razdoblju od 2000. do 2009. godine 27,3% policijskih službenika je ozlijeđeno, a najviši udio ozljeda je prouzročen osobnim oružjem (Kovčo Vukadin, 2011). Od sredstava napada najčešće je korišteno osobno oružje (80,6%), zatim drugo opasno oružje (14,2%), vatreno oružje (3,5%) i nož ili druga oruđa za rezanje (1,8%). Za Englesku i Wales, britansko Ministarstvo unutarnjih poslova svake godine objavljuje podatke o napadima na policijske službenike dostavljene od policijskih službi i organizacija (pritom naglašavaju kako se ne radi o službenim nacionalnim podacima). Podaci su kategorizirani s obzirom na vrstu posljedice – fatalna ozljeda (povreda sa smrtnim ishodom), teška ozljeda i manja ozljeda ili bez ozljede. Evidentiraju se svi napadi bez obzira na posljedice i na to je li napad realiziran u radno vrijeme te je li napad realiziran u vezi s policijskim poslom (Kovčo Vukadin, 2011). Za Novi Zeland ista autorica navodi kako je u policijskim statistikama Novog Zelanda (*New Zealand Police Annual Report, 2010*) u razdoblju od 1999. do 2009. godine zabilježen porast napada na policijske službenike za 32%, porast ozbiljnih napada za 114%, porast napada oružjem za 79% te porast napada vatretnim oružjem za 215%, dok za Argentinu navodi vrlo pesimističnu sliku o nasilju prema policijskim službenicima od 1996. do 2000. godine gdje je broj ubijenih policajaca porastao za 57%, dok je broj ranjenih policijskih službenika narastao za oko 22% u istom razdoblju (Kovčo Vukadin, 2011).

1.4. Domaća iskustva s praćenjem viktimizacije

U nastavku slijede statistički podaci Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske za razdoblje 1989.-2013. godine (MUP RH, 2014).

Napadi	Broj
Ukupno napada	4797
Napadnuto policajaca	7155
Napadnuto policajki	206

Tablica 1: Prikaz ukupnog broja prijavljenih napada na policijske službenike s prikazom broja napadnutih službenika prema spolu

* Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova (neklasificirano, 1989–2013)

Kako vidimo iz prikaza Tablice 1, posljednjih 25 godina na području Republike Hrvatske evidentirano je 4797 napada na policijske službenike, što je u prosjeku 192 napada

godišnje. U istom razdoblju u prosjeku je na godišnjoj razini napadnuto 294 policijska službenika i službenice. Ova razlika se pojavljuje stoga što policajci u najvećem broju slučajeva postupaju u paru pa prilikom jednog događaja (napada) može biti napadnuto više od jednog policijskog službenika.

Okolnosti	Broj
Kod održavanja javnog reda i mira	1475
Pri nadzoru i upravljanju prometom	610
Kod provjere identiteta	621
Pri uhićenju	304
Kod privođenja	418
Kod zadržavanja i preprate	71
Pri pružanju asistencija	77
Kod osiguranja	92
U nadzoru granice	46
Bez povoda	456
Izvan službe	149
Ostalo	478

Tablica 2: Prikaz okolnosti u kojima su se dogodili prijavljeni napadi na policijske službenike

* Izvor: Informacijski sustav MUP-a RH (neklasificirano, 1989-2013)

Prema Tablici 2, u odnosu na praćenje okolnosti u kojima su se dogodili napadi na policijske službenike, a koji se vode u MUP-u RH, najveći broj slučajeva napada je prilikom održavanja javnog reda i mira (1475), provjere identiteta (621), pri nadzoru i upravljanju prometom (610) te bez povoda (456), dok je najmanji broj napada zabilježen tijekom nadzora granice (46), zadržavanja i preprate (71) te pružanja asistencija (77).

Šuperina (prema Kovčo Vukadin, 2011) do sada je dao najiscrpniju analizu viktimizacije policijskih službenika. Sažetak glavnih zaključaka njegova istraživanja u odnosu na ovu temu bio bi sljedeći: žrtve – policajci kod kaznenih djela napada i sprječavanja službene osobe u obavljanju dužnosti su preko 50% u dobi od 18 do 29 godina te da kod analiziranih kaznenih djela tamne brojke nema.

Međutim, prema našim saznanjima, nismo pronašli istraživanja koja su proučavala viktimizaciju policijskih službenika u relaciji sa zadovoljstvom njihovim životom, pa smo to odlučili istražiti.

Glavni cilj istraživanja bio je utvrditi kako je zadovoljstvo životom policijskih službenika povezano s njihovom prijavljenom i prikrivenom viktimizacijom, ali i drugim socio-demografskim obilježjima (broj djece, veličinu grada, duljinu radnog staža, stručnu spremu i dob), kao i oblicima viktimiziranosti. Dodatni cilj odnosi se na utvrđivanje razlika u zadovoljstvu životom u odnosu na nezavisne varijable: spol, viktimiziranost, veličinu grada, stručnu spremu i bračno stanje. Pretpostavili smo da su životom manje zadovoljni policijski službenici koji su doživjeli neki oblik viktimizacije.

2. METODE ISTRAŽIVANJA

2.1. Ispitanici

Istraživanje je provedeno na uzorku izvanrednih studenata Visoke policijske škole u Zagrebu. Ukupno je anketiran 241 student od kojih su 62 žene (25,7%) i 179 muškaraca (74,3%). Minimalna životna dob anketiranih iznosila je 20 godina, a maksimalna dob 50 godina života, gdje je $M=29,991$, a $SD=4,907$. Minimalni radni staž anketiranih je 3 godine, a maksimalni radni staž je 25 godina gdje je aritmetička sredina 8,930 a standardno raspršenje 5,389. Prema stručnoj spremi koju imaju anketirani 158 (65%) ima srednju stručnu spremu, 84 (34,6%) su prvostupnici te je 1 (0,4%) specijalist. Struktura broja ispitanika po godini studija, veličini mjesta, rodu policije, broju djece i bračnom stanju nalazi se u Tablici 3, a po županijama u Tablici 4.

Godina studija	1. g. struč. studija		2. g. struč. studija		3. g. struč. studija		1. g. spec. studija		2. g. spec. studija	
Broj (%)	54 (22,4)		87 (36,1)		17 (7,1)		42 (17,4)		41 (17)	
Veličina mjesta (stanovnika)	do 15.000		do 30.000		do 50.000	do 100.000	do 300.000		preko 300.000	
	59 (24,3)		34 (14)		21 (8,6)	38 (15,6)	19 (7,8)		67 (27,6)	
Rod policije	Temeljna	Kriminalistička	Prometna	Granična		Interventna	Specijalna	ostalo		
	131 (53,9)	79 (32,5)	33 (13,6)	80 (32,9)		25 (10,3)	7 (2,9)	21 (8,6)		
Broj djece	jedno		dvoje		troje		četvero		nema djecu	
	49 (20,2)		47 (19,3)		9 (3,7)		1 (0,4)		137 (56,4)	
Bračno stanje	u braku / izvanbračnoj zajednici		neudano / neoženjeno		razvedeno		udovac / udovica			
	120 (49,9)		110 (45,3)		9 (3,7)		2 (0,8)			

Tablica 3: Struktura broja ispitanika po godini studija (stručni i specijalistički), veličini mjesta, rodu policije, broju djece i bračnom stanju

Županija	Broj stanovnika (%)	Županija	Broj stanovnika (%)
Bjelovarsko-bilogorska	10 (4,4)	Sisačko-moslavačka	11 (4,9)
Brodsko-posavska	8 (3,5)	Splitsko-dalmatinska	5 (2,2)
Dubrovačko-neretvanska	1 (0,4)	Šibensko-kninska	1 (0,4)
Istarska	15 (6,6)	Varaždinska	4 (1,8)
Karlovačka	15 (6,6)	Virovitičko-podravska	4 (1,8)
Koprivničko-križevačka	6 (2,7)	Vukovarsko-srijemska	17 (7,5)

Krapinsko-zagorska	12 (5,3)	Zadarska	8 (3,5)
Međimurska	6 (2,7)	Zagrebačka	40 (16,5)
Osječko-baranjska	11 (4,9)	Grad Zagreb	37 (16,4)
Požeško-slavonska	4 (1,8)	Nije se izjasnilo	17 (7)
Primorsko-goranska	11 (4,9)		

Tablica 4: Struktura broja ispitanika po županijama u kojima žive

2.2. Mjerni instrumenti

Za potrebe ovog istraživanja sastavljen je upitnik koncipiran u šest dijelova. Prvi dio pitanja se odnosio na viktimizaciju kaznenim djelom i prekršajem u kojem su ispitanici odgovarali jesu li ili nisu bili viktimizirani te su u slučaju pozitivnog odgovora upisivali koliki je bio broj viktimizacija. U drugom dijelu ispitanicima je ponuđeno 12 tvrdnji o razlozima neprijavlivanja viktimizacije te su mogli zaokružiti jednu tvrdnju ili više ponuđenih tvrdnji. Treći dio pitanja odnosio se na okolnosti u kojima se dogodila viktimizacija, na što su odgovarali samo policijski službenici koji su bili viktimizirani, a pitanja su se sastojala od ponuđenih okolnosti u kojima se poslovično nalaze policijski službenici kada obavljaju policijske poslove te su pokraj ponuđene okolnosti upisivali koliki je bio broj viktimizacija. Četvrti dio pitanja se odnosio na to koliki je utjecaj viktimizacija imala na policijskog službenika, koliko su trajale njene posljedice, je li zatražena liječnička pomoć i smatraju li policijski službenici takvu pomoć potrebnom. Peti dio upitnika je bila Skala zadovoljstva životom, eng. *Satisfaction With Life Scale* (Diener i sur., 1985), dakle konstruirani psihološki mjerni instrument koji se sastoji od pet navoda koji se odnose na stupanj zadovoljstva životom. Od ispitanika se očekuje da označi koliko se zadani navodi (npr. "Moj je život vrlo blizu onomu što smatram idealnim") odnose na njegov život. Ispitanik to označava na skali od 1 – uopće se ne slažem do 7 – u potpunosti se slažem. Ukupan rezultat na skali zbroj je rezultata svih pet navoda i označava stupanj zadovoljstva životom, pri čemu viši rezultati upućuju na veće zadovoljstvo (rezultat je izražen u faktorskim bodovima). Unutarnja konzistencija ovog upitnika visoka je i iznosi $\alpha = 0,79$. U provedenu istraživanju verifikirala se i visoka pouzdanost $\alpha = 0,78$. U posljednjem šestom dijelu ispitanici su odgovarali na pitanja sociodemografskog karaktera poput spola, dobi, staža, stručne spreme i sl.

2.3. Postupak

U siječnju 2014. godine odobreno je provođenje ankete među studentima, nakon čega se tijekom veljače, ožujka, travnja i svibnja 2014. pristupilo anketiranju. Anketa je provedena po seminarским tjednima izvođenja nastave za sve godine studija. Na početku seminarskog tjedna ispitivač je uz prethodnu suglasnost predmetnog profesora pristupio studentima na predavanju te im se predstavio, objasnio razlog svog dolaska i dao opću uputu u kojoj im je ukratko iznio opći cilj istraživanja te njihov zadatak kao sudionika u tom istraživanju. Naglašeno je da je ispitivanje dragovoljno i anonimno zbog čega se očekuje iskrenost i samostalnost pri odgovaranju. Nakon što su ispitanici potvrdili da razumiju svoj zadatak, pristupilo se odgovaranju. Trajanje ispitivanja po pojedinoj studentskoj grupi trajalo je oko 15 minuta.

2.4. Metode statističke analize podataka

Za analizu podataka korišten je IBM računalni program SPSS 12.0 za Windows. Za potrebe deskriptivne statistike korištene su frekvencije odgovora, medijani, aritmetičke sredine i standardna raspršenja, te Kolmogorov Smirnov Z-test normaliteta distribucije. U prikazima rezultata korištene su i aritmetičke sredine i standardna raspršenja iz praktičnih razloga: razlike u medijanima u većini slučajeva ne bi mogle reflektirati razlike među središnjim vrijednostima koje su realno postojale (zbog relativno velikog broja ispitanika). Za testiranje razlika između dvaju nezavisnih uzoraka ispitanika korišten je Mann Whitney U-test za nezavisne uzorke, za testiranje razlika između više nezavisnih uzoraka Kruskal-Wallisov test (koji se izražava u vrijednostima Hi-kvadrata). Konačno, za utvrđivanje povezanosti između varijabli korišten je Spearmanov koeficijent rang korelacije.

3. REZULTATI

3.1. Deskriptivna obilježja glavnih varijabli istraživanja

U ukupnom uzorku, 128 (55,4%) anketiranih je iskazalo kako je u obavljanju svog policijskog posla bilo oštećeno nekim od kaznenih djela napada na službenu osobu ili prijatelje ili su im nanesene teške ili lake tjelesne ozljede.

Varijable	Minimum	Maximum	Aritmetička sredina	Standardno raspršenje	Medijan
Napad na službenu osobu – prijavljeno	1	10	1,9176	1,43271	1
Napad na službenu osobu – neprijavljeno	1	30	5,0333	6,21169	3
Prijetnja – prijavljeno	1	20	2,3333	2,67002	2
Prijetnja – neprijavljeno	1	50	6,6000	9,34430	3
Nanošenje TTO – prijavljeno	1	1	1	-	1
Nanošenje TTO – neprijavljeno	1	1	1	-	1
Nanošenje LTO – prijavljeno	1	10	2,1875	2,20611	1,5
Nanošenje LTO – neprijavljeno	1	10	3,0476	2,94068	2

Tablica 5: Viktimizacija prema kategorijama kaznenih djela

* Napomena: prosječne vrijednosti su izračunate za onaj broj ispitanika koji je barem jednom prijavio ili nije prijavio određeni oblik viktimizacije

Najveće pronađene vrijednosti aritmetičkih sredina su kod varijabli *Prijetnja - neprijavljeno* i *Napad na službenu osobu - neprijavljeno* (kojih i ukupno ima najviše), dok su najmanje vrijednosti aritmetičkih sredina pronađene kod varijabli *Nanošenje teške tjelesne ozljede - prijavljeno* i *Nanošenje teške tjelesne ozljede - neprijavljeno* (Tablica 5). Iz istog prikaza vidljivo je najveće standardno raspršenje kod varijabli *Napad na službenu osobu - neprijavljeno* i *Prijetnja - neprijavljeno* dok ga kod varijabli *Nanošenje teških tjelesnih ozljeda - prijavljeno* i *Nanošenje teških tjelesnih ozljeda - neprijavljeno* uopće nema. Međutim, najbolji pokazatelji prosječnih vrijednosti su medijani, koji pokazuju da mali broj ispitanika doživljava prikrivenu ili prijavljenu viktimizaciju (medijani se kreću u rasponu od 1 do 3 viktimizacije).

Varijable zadovoljstva životom	Minimum	Maximum	Aritmetička sredina	Standardno raspršenje	Medijan
Zadovoljstvo životom ukupno	5	34	21,847	6,075	22
Na više načina moj život je blizu mojih ideala	1	7	4,383	1,440	5
Uvjeti mog života su izvrsni	1	7	3,771	1,579	4
Zadovoljan sam svojim životom	1	7	4,937	1,429	5
Do sada sam postigao važne stvari koje želim u životu	1	7	4,748	1,382	5
Kada bih mogao živjeti svoj život ponovo, skoro ništa ne bih mijenjao	1	7	4,063	1,695	4

Tablica 6: Deskriptivna obilježja varijabli zadovoljstva životom

Najveće pronađene vrijednosti aritmetičke sredine su kod čestica *Zadovoljan sam svojim životom* i *Do sada sam postigao važne stvari koje želim u životu*, dok su najmanje vrijednosti aritmetičke sredine zabilježene kod čestica *Uvjeti mog života su izvrsni* i *Kada bih mogao živjeti svoj život ponovo, skoro ništa ne bih mijenjao*. Iz istog prikaza uočava se najveće standardno raspršenje kod čestica *Kada bih mogao živjeti svoj život ponovo, skoro ništa ne bih mijenjao* i *Uvjeti mog života su izvrsni*, dok je najmanje raspršenje pronađeno kod čestica *Do sada sam postigao važne stvari koje želim u životu* i *Zadovoljan sam svojim životom*. Medijani jasno pokazuju da su ispitanici u prosjeku (prema vlastitim samoprocjenama) vrlo zadovoljni svojim životom.

Čestica *Zadovoljstvo životom ukupno* statistički značajno (ali minimalno) odstupa od Gaussove krivulje (Kolmogorov-Smirnov Test $Z=1,379$; $p<0,05$), pa su daljnje analize provedene neparametrijskim postupcima analize podataka.

Zavisne varijable	Nezavisne varijable*	Aritmetička sredina	Standardno raspršenje	Mann Whitney U-test	Značajnost
zadovoljstvo životom	žene	22,661	6,011	1,254	$p>0,20$
	muškarci	21,533	6,118		
zadovoljstvo životom	nije bio žrtva	22,337	5,307	1,572	$p>0,10$
	bio je žrtva	21,068	6,595		

zadovoljstvo životom	sss	21,946	6,052	0,861	p>0,20
	bacc/všs	21,763	6,128		
zadovoljstvo životom	neudana/ neoženjen	21,990	6,344	1,281	p>0,20
	brak/ izvanbračna zajednica	21,929	5,898		
	rastavljen/a	21,875	4,086		
	udovac/ica	13,500	9,192		
zadovoljstvo životom	do 15 000	21,614	6,635	1,803	p>0,10
	15 000 - 30 000	20,516	5,591		
	30 000 - 50 000	20,667	6,826		
	50 000 - 100 000	22,343	5,960		
	100 000 - 300 000	19,278	5,829		
	preko 300 000	23,200	5,529		

Tablica 7: Razlike u zadovoljstvu životom u odnosu na nezavisne varijable

* Nezavisne varijable: spol, status žrtve, stručna sprema, bračno stanje, broj stanovnika mjesta u kojem ispitanici rade

Pokazalo se da nema statistički značajnih razlika u Zadovoljstvu životom ukupno u odnosu na nezavisne varijable spol, doživljena viktimizacija, stručna sprema, bračni status i veličina grada u kojem ispitanici rade (Tablica 7).

Varijable zadovoljstva životom	broj djece	veličina grada	radni staž	stručna sprema	dob
zadovoljstvo životom ukupno	-0,009	0,098	-0,139*	-0,033	-0,152*
broj djece	1	0,007	0,573**	0,304**	0,550**
veličina grada		1	0,090	0,037	0,089
radni staž			1	0,426**	0,834**
stručna sprema				1	0,510**
dob					1

Tablica 8: Korelacije ukupnog zadovoljstva životom s brojem djece, veličinom grada, duljinom radnog staža, stručnom spremom i dobi

Legenda:

* povezanosti statistički značajne uz $p < 0,05$

** povezanosti statistički značajne uz $p < 0,01$

Iz Tablice 8 je vidljivo je da s *radnim stažem* i *dobi* u negativnom smjeru korelira *Ukupno zadovoljstvo životom*, iz čega proizlazi da su ispitanici koji imaju više godina života, i dulji radni staž, nešto manje ukupno zadovoljni životom. Međutim, obje ove korelacije su dosta niske.

Analizirane su i povezanosti varijabli *Zadovoljstvo životom ukupno* s *Viktimizacija kaznenim djelom* ($\rho = -0,060$; $p > 0,20$) te *Viktimizacija prekršajem* ($\rho = -0,068$; $p > 0,20$), kao i *Koliko je vremena trebalo da prestanete osjećati posljedice najlošijeg iskustva zbog kaznenog djela* ($\rho = -0,077$; $p > 0,20$), odnosno *Koliko je vremena trebalo da prestanete osjećati posljedice najlošijeg iskustva zbog prekršaja* ($\rho = -0,071$; $p > 0,20$). Međutim, nisu pronađene statistički značajne povezanosti između ovih varijabli.

Također, analizirane su povezanosti varijabli *Zadovoljstvo životom ukupno* s *Brojem prijavljenih napada* ($\rho = 0,004$; $p > 0,20$), *Brojem neprijavljenih napada* ($\rho = -0,234$; $p > 0,20$), *Brojem prijava prijetnje* ($\rho = 0,106$; $p > 0,20$), *Brojem neprijavljenih prijetnji* ($\rho = -0,178$; $p > 0,15$), *Nanošenje teške tjelesne ozljede - prijavljeno* ($\rho = 0,074$; $p > 0,20$) i *Nanošenje teške tjelesne ozljede - neprijavljeno* ($\rho = 0,119$; $p > 0,20$). Dakle, nisu pronađene statistički značajne povezanosti između zadovoljstva životom i varijabli koje opisuju oblike viktimizacije policijskih službenika.

4. RASPRAVA

Glavni nalaz istraživanja upozorava da prijavljeno i/ili latentno viktimizirani policijski službenici nisu nezadovoljniji svojim životom. Drugim riječima, svi policijski službenici u prosjeku su izrazito zadovoljni svojim životom. Nema razlika u zadovoljstvu životom niti u odnosu na stručnu spremu, veličinu grada, spol, bračno stanje i bez obzira na to jesu li bili viktimizirani ili ne. Također nema statistički značajne povezanosti između broja djece i zadovoljstva životom policijskih službenika kao ni veličine grada, ni razine obrazovanja sa zadovoljstvom životom. Međutim, ispitanici koji imaju više godina života i dulji radni staž, nešto su manje ukupno zadovoljni životom, ali ta korelacija je vrlo niska, pa je vjerojatno da postoje velike individualne razlike u odnosu na ovu pronađenu korelaciju: vjerojatno ima popriličan broj starijih policijskih službenika s duljim radnim stažem, koji su izrazito zadovoljni svojim životom. Rezultati istraživanja su pokazali kako nema statistički značajne razlike u ukupnom zadovoljstvu životom u odnosu na to je li netko od ispitanika bio viktimiziran ili nije. Stoga nije potvrđena hipoteza da su viktimizirani policajci nezadovoljniji životom od onih koji nisu bili viktimizirani.

Kada je riječ o samoprocjeni ukupnog zadovoljstva životom, pronađeno je kako su policajci njime zadovoljni, da im je život (subjektivno) blizu idealnog, da uvjete života karakteriziraju izvrsnima, da su do sada postigli važne stvari koje su željeli te da ništa ne bi mijenjali kada bi život mogli živjeti ponovo. Možemo oprezno pretpostaviti da policajci vole svoj posao, i smatraju da im je život puno pružio na razini osobnog života.

Rezultati su vrlo slični prethodnom istraživanju u kojem je obuhvaćen dio iste populacije studenata kriminalistike (Vidiček i sur., 2014). Naime, u njihovu je istraživanju utvrđeno da ne postoje statistički značajne razlike u zadovoljstvu životom niti u samoprocjeni psihološke dobrobiti, u odnosu na bračni status ispitanih policijskih službenika, kao ni u odnosu na spol. U tom istraživanju nije bila pronađena niti statistički značajna povezanost između

psihološke dobrobiti i zadovoljstva životom u odnosu na broj djece te godine starosti (Vidiček i sur., 2014), što podržava naše tumačenje da najvjerojatnije postoje velike individualne razlike u zadovoljstvu životom, u korelaciji s dobi. Jedan od razloga zadovoljstva životom kod policijskih službenika može biti i njihova otpornost na stres (mentalna čvrstoća) koju je nužno imati da bi se uopće moglo raditi taj posao, bez obzira na različite vrste radnih mjesta (Sindik, i sur., 2014).

Međutim, iznimno značajan nalaz istraživanja je činjenica da mali broj policijskih službenika doživljava velik broj viktimizacija, latentnih ili prijavljenih. Ponovljena viktimizacija je fenomen u kojem su baš određeni pojedinci ili drugi ciljevi više puta napadnuti i podvrgnuti drugim oblicima nasilja, uključujući i gubitak imovine (Pease, 1998). Smanjenje ponavljanja viktimizacije može se koristiti kao smjernica za promjenu stila socijalne politike, u smjeru problemu-usmjerene politike (Scott, 2000). Razlozi za promjenu političkih mjera vezanih uz ponovljenu viktimizaciju daje mogućnost da će politika postati u širem smislu usmjerena na žrtvu orijentirana, i kroz takav pristup usmjerena na problem (Laycock i Farrell, 2003). Smanjenje učestalosti ponovljene viktimizacije u cjelini, ili u više njenih specifičnih manifestacija (npr. pojedinih prekršaja), utjecat će na ostvarenje političkog plana smanjenja kriminala, hvatanje počinitelja i zaštite žrtava (Laycock, 2001). U tom pogledu iznimno bi bilo važno razmotriti okolnosti u kojima su se dogodili prijavljeni napadi na policijske službenike, odnosno u svakom pojedinom slučaju.

Kao prednost istraživanja može se navesti da je ovo istraživanje vrlo specifičnog uzorka ispitanika (policijskih službenika), koji odražava specifičnu policijsku kulturu i u pravilu je suzdržan u odnosu na manifestno iskazivanje suptilnih, duboko osobnih problema. Stoga je iznimno teško istraživaču izvan sustava Ministarstva unutarnjih poslova provesti ovakvu vrstu istraživanja. Prednost i u provedbi i u osmišljavanju istraživanja bila je činjenica da je i sam glavni istraživač iz sustava MUP-a, pa je mogao već u startu popisati niz vrlo specifičnih varijabli koje obuhvaćaju samu srž policijskog posla. S druge strane, ispitanici su u njega mogli imati više povjerenja, u smislu davanja iskrenih odgovora na postavljena pitanja u anketi.

Kao nedostatak istraživanja uočeno je kako dobivene rezultate prikrivene viktimizacije nismo mogli usporediti s drugima. Također je uočeno kako ispitanici nisu mogli dati preciznije podatke o broju, jer je pitanje obuhvaćalo njihov cijeli radni staž u policiji te im je bilo teško prisjetiti se svih situacija viktimizacije. Stoga su davali odgovore ovisno o vlastitoj mogućnosti prisjećanja u kojem se značajan broj informacija gubi.

Praktična primjena se ogleda u mogućnosti promjene svijesti policijskih službenika o percepciji vlastite viktimizacije te potrebi njenog prijavljivanja kako bi se sa stručne razine pronašli uspješni modeli njene prevencije i ublažavanja već nastalih posljedica. Važno je policijskim službenicima osigurati poticajne radne uvjete koji će im osigurati maksimalnu kvalitetu rada. Osobe sretno i zadovoljne svojim životom imaju bolje odnose s okolinom, bolje ispunjavaju obiteljske i radne uloge, zdravije su, emocionalno stabilnije i bolje podnose stres na poslu i izvan njega (Brajša-Žganec, Kaliterna-Lipovčan, 2006). Važan praktični pokazatelj je općenito visoko zadovoljstvo životom kod policajaca.

5. ZAKLJUČAK

Rezultati su pokazali da su ispitani policijski službenici u prosjeku izrazito zadovoljni svojim životom, bez razlika u odnosu na stručnu spremu, veličinu grada, spol, bračno stanje, i bez obzira na to jesu li bili viktimizirani ili ne. Međutim, ispitanici koji imaju više godina života i dulji radni staž, nešto su manje ukupno zadovoljni životom. Praksa reflektira mogućnost promjene svijesti policijskih službenika u percepciji vlastite viktimizacije u smjeru razumijevanja potrebe njenog prijavljivanja, što može biti smjernica za stručno osmišljavanje uspješnih modela njene prevencije. Posebnu pažnju treba pridati manjem broju policijskih službenika koji su česte žrtve, tj. onih koji puno češće prijavljuju ili ne prijavljuju različite oblike viktimizacije.

LITERATURA

1. Arrindell, W. A., Meeuwesen, L., & Huyse, F. J. (1991). *The Satisfaction With Life Scale (SWLS): Psychometric properties in a non-psychiatric medical outpatients sample*. Personality and Individual Differences, vol. 12(2), 117-123.
2. Brajša-Žganec, A. i Kaliterna-Lipovčan, Lj. (2006). *Kvaliteta življenja, životno zadovoljstvo i sreća osoba koje profesionalno pomažu drugima*. Društvena istraživanja. 15, 4-5, 713-728.
3. Diener, E. (1984). *Subjective well-being*. Psychology Bulletin, Vol. 95, No. 3, 542-575.
4. Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J. & Griffin, S. (1985). *The satisfaction with life scale: A measure of life satisfaction*. Journal of Personality Assessment, 49, 71-75.
5. Gilbert, D. (2009). *Mit o sreći*. Zagreb: Algoritam.
6. Turković, K. i drugi: *Komentar Kaznenog zakona* (2013). Zagreb: Narodne novine.
7. Kovčo Vukadin, I. (2011). *Napadi na policijske službenike: pregled aktualnih spoznaja*. Policijska i sigurnost, 273-305.
8. Kovčo Vukadin, I. i Pakšić, I. (2012). *Nasilna viktimizacija policijskih službenika. III. znanstveno-stručni skup posvećen pitanjima nasilja: Psihosocijalni aspekti nasilja u suvremenom društvu – izazov obitelji, školi i zajednici* (259-276). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
9. Kovčo Vukadin, I. (2013). *Primijenjena viktimologija – bilješke s predavanja*. Visoka policijska škola u Zagrebu. Zagreb.
10. Laycock, G., Farrell, G. (2003). *Repeat victimization: lessons for implementing problem oriented policing*. Crime Prevention Studies, Vol. 15, 213-237.
11. Laycock, G. (2001). *"Hypothesis Based Research: The Repeat Victimization Story"*. Criminal Justice: The International Journal of Policy and Practice 1(1), 59-82.
12. Ministarstvo unutarnjih poslova (2014). *Informacijski sustav*. Zagreb.

13. Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2001). *Number of Children in the Family as a Predictor of Parents Life Satisfaction*. Društvena istraživanja Zagreb, 4-5 (54-55), 685-707.
14. Pavot, W. i Diener, E. (1993). *Review of the Satisfaction with Life Scale*. Psychological Assessment, 5 (2), 164-172.
15. Pease, K. (1998). *Repeat Victimization: Taking Stock. (Crime Detection and Prevention Series Paper 90)*. London, UK: Home Office.
16. Penezić, Z. (2006). *Zadovoljstvo životom u adolescentnoj i odrasloj dobi*. Društvena istraživanja, Vol. 15, No. (4-5), 643-669.
17. Scott, M. (2000). *Problem-Oriented Policing: Reflections on the First 20 Years. (Final Report to the Office of Community-Oriented Policing Services)*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services.
18. Sindik, J., Havaš Auguštin, D., Perinić Lewis, A., & Novokmet, N. (2014). *Associations among perceived stress and hardiness at nursing and criminology students*. Annals of Biological Research, 5 (1), 32-35.
19. Šeparović, Z. (1987). *Viktimologija - studije o žrtvama*. Zagreb-Beograd, Pravni fakultet u Zagrebu.
20. Vidiček, G., Sindik, J. i Vukosav, J. (2014). *Povezanost psihološke dobrobiti i zadovoljstva životom sa socio-demografskim karakteristikama studenata specijalističkog studija kriminalistike*. Policijska i sigurnost, 23 (2), 129-139.
21. *Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira – urednički pročišćeni tekst*. NN br. 5/1990 do 29/1994. Zagreb: Narodne novine.

Summary

Marko Capan, Joško Sindik

Life Satisfaction and Victimization of Police Officers

The issue of this article is rarely researched topic in Croatia, so-called covert victimization of police officers and its connection with life satisfaction. The aim of the research was to determine the relationship between the life satisfaction of police officers and their declared and covert victimization, as well as other socio-demographic characteristics. The sample included almost the entire population of part-time students-police officers, through five years of study in the academic year 2013/2014. at the Police College of the Croatian Ministry of the Interior (N = 241). For the estimation of the covert victimization, special questionnaire was designed, while the life satisfaction was measured with Satisfaction With Life Scale (Diener et al, 1985). The results showed that the officers are satisfied with their life, without differences in terms of gender, marital status, number of children, and regardless of whether they have been victimized or not. However, respondents who have more years of life and longer working lives, are somewhat less satisfied with life in total. The practice reflects the possibility of changing the awareness of police officers in the perception of their own victimization in terms of understanding the need for reporting the victimization, which can be a guideline for the professional design of successful models of victimization prevention.

Key words: covert victimization, victimization of crime and misdemeanors, life satisfaction, police officers.